

Inzittenden Duitse vrachtauto van een der laatste transporten naar Westerbork, tijdens beschieting door Engelse jachtvliegtuigen op 6 februari 1945 op de IJsseldijk te Wijhe.

Het was een beschieting door een Engelse bommenwerper, die samen met nog 6 andere bommenwerpers in Overijssel op zoek waren naar transporten en lanceerinrichtingen van V1 en V2 raketten. Een hunner zag op de dijk bij Wijhe een grote vrachtauto richting Zwolle rijden. Na het afwerpen van lichtkogels zag de piloot dat het een grote Duitse militaire vrachtwagen was.

De bemanning besloot om het aan te vallen, en beschoot in enkele duikvluchten de vrachtauto van voren als wel van achteren.

De gevolgen waren enorm, het was een der laatste transporten van Joodse gevangenen richting Westerbork. Bij die aanval zijn 7 hunner onmiddellijk dodelijk getroffen, 1 persoon Willy Polak geboren op 23-10-1915 overleed even later bij de fam. Witholt waar hij zwaar gewond naar binnen was gebracht. Hij werd later te Wijhe begraven en liet vrouw en een zontje van bijna 2 jaar achter; 2 maand later beviel zij nog van een dochter.

De plek des onheils tussen het "Mottenhuisje" en het huis van de fam. Witholt.

Brief van K. Ittmann, arts te Wijhe (verder geen adres) aan Mevrouw Polak-Veldhuis, Plantage Middenlaan 26 huis, Amsterdam C. De brief is gedateerd op 9 februari 1945

Zeer Geachte Mevrouw Polak,

Nog diep onder den indruk van het tragisch lot, dat uw man trof, betuig ik u met dit verlies mijn oprechte deelneming.

Dinsdagmorgen ± 6 uur is de vrachtauto, waarmee ± dertig gevangenen onder militaire bewaking van Amsterdam naar Westerbork werden overgebracht, hier beschoten door een Engelsch vliegtuig met raketprojectielen. Terstond waren er eenige dooden en vele gewonden. Ten deele lagen deze in de auto, uw man was echter naar een particuliere woning langs den weg overgebracht. Hij lag daar met wonden van vijf granaatscherven; twee waren hem in de zijde in de buik gedrongen en één in het hoofd.

Zijn toestand leek terstond zeer ernstig; ik verbond hem en spoot hem in voor de pijn. Hij heeft me verteld wie hij was en waar hij woonde; verdere bijzonderheden over hem hoorde ik van een Oostenrijker, Paul Mayer uit Weenen, Jekerstraat 29 Amsterdam Zuid, die een medegevangene van hem was en die zeer zorgzaam voor hem was.

Hij was ook gewond, doch zijn letsel leek niet ernstig. Daar er vele gewonden waren op verschillende plaatsen heb ik niet voortdurend bij uw man kunnen blijven; hij moet omstreeks negen uur overleden zijn. Vóór dien tijd was de vrachtauto met de verdere gestorvenen en verscheidene gewonden vertrokken; de overige gewonden zijn van hieruit verder naar ziekenhuizen vervoerd; alleen het stoffelijk overschot van uw man is hier achtergebleven. Vanmiddag is het hier op de algemeene begraafplaats ter aarde besteld. Dit werd vanmorgen bekend; de Deutsche Commandant had bepaald dat er niemand op het kerkhof mocht komen. Hiertegen is de waarnemend burgemeester, de heer K. Nijland, wnd soc. dem. wethouder, opgekomen, met als gevolg dat hij, de herv. predikant Ds. Hoek en ik bij de begrafenis aanwezig mochten zijn. Ds. Hoek heeft aan de open groeve zeer sympathiek gesproken; ook de waarnemend burgemeester sprak enkele woorden.

Ds. Hoek sprak over de vele onschuldige slachtoffers van dezen tijd; voor u sprak hij sterkende woorden. Ook het aanwezige gemeentepersoneel, dat met de ter aarde bestelling belast was, was zeer onder den indruk.

Met den wensch, dat u de kracht zult vinden om dezen bijzonder moeilijken tijd door te komen, teken ik hoogachtend,

K. Ittmann,
arts

***Bewaard is gebleven,
een brief van huisarts
K. Ittmann, gestuurd
aan mevr. Polak.
(Historische
Vereniging Wijhe)***

Noodziekenhuis in de Dr. Fransenschool te Zwolle (foto H.C.O. Zwolle)

Op weg naar het ziekenhuis in Zwolle, overleden nog eens 3 personen aan hun verwondingen, Mozes Duis 50 jr, Benedictus Furth 55 jr, Samuel Kool 59 jr. Diezelfde dag stierven in het ziekenhuis nog eens 2 zwaargewonden, Simon de Vries 51 jr. Isidoor Polk 36 jr. en op 7 maart bezweek Rachel Leisen 27 jr. alsnog aan haar verwondingen. Andere gewonden, zeker 3 personen, werden na behandeling in Zwolle naar een ander noodhospitaal gebracht, de Dr. Fransenschool aan de Middelweg.

Ook 2 kinderen kwamen daar voor behandeling terecht. Eén van die kinderen, Ronnie Groenteman en nog geen 2 jaar, was door een kogel gewond geraakt aan zijn kleine teen, is na behandeling aan een toevallig passerend echtpaar, de fam. Van Alderen, in hun handen gedrukt en is daar gebleven tot het eind van de oorlog. Gezien de ernst van de toestand, noemden zij hem Ernst. In juni 1945 is hij weer herenigd met zijn ouders die de oorlog in onderdijk hebben overleefd.

Ronny (Aron) Groenteman 1945
(Coll.H.C.O. Zwolle)

JOODSCH KIND.
Alwie inlichtingen verstr.
kan omtr. **Ronnie Groente-**
man, geb. 27 Mei '43, te Am-
sterdam, wordt dring. verz.
dit ten spoed. te doen aan
Jan Verlinden-Sanders, Bees-
straat 31 Heythuysen of aan
zijn ouders. Zijn ouders,
thans wonende Kolkakker-
weg 19, Ede, maken het goed
en zijn zeer verlangend naar
hun kind.

Na de oorlog zochten zijn ouders, die de oorlog hadden overleefd, hun zoon via een oproep in het Dagblad voor Noord Limburg.

Een niet met naam bekende vrouw werd op 7 maart 1945 uit het ziekenhuis ontslagen. Mevr. Coronel werd ontslagen op 31 maart 1945, maar bleef haar leven lang aan geheugenverlies lijden. Zij hield haar verdere leven hinder van haar verwondingen. Zij herinnerde zich dat er ca. 25 a 30 personen in de vrachtauto zaten, maar een reconstructie van het voorval leerde dat er minstens 40 personen in de vrachtauto moeten hebben gezeten. De meesten zaten in Amsterdam gevangen door verraad en zijn vanuit de Amsterdamse Schouwburg op transport gezet naar Westerbork. Dit transport was een der laatste transporten naar Westerbork.

Ook onder de Grüne Polizei die het transport begeleidde zijn doden en gewonden gevallen, maar een juist aantal is niet bekend. Wel bleek dat de Duitsers, nadat zij bij het beschoten transport aankwamen, eerst hun eigen mensen hebben verzorgd en afgevoerd naar het ziekenhuis in Zwolle en zich daarna pas hebben bekommerd over de Joodse slachtoffers die niet konden vluchten.

Voor het vervoer van de gewonde Joden was men meer aangewezen op paard en wagen. Dat was niet geheel ongevaarlijk, want Engelse vliegtuigen schoten op het eind van de oorlog zo ongeveer op alles wat zich op de weg bevond. Rijdend op een dijk had men niet veel uitwijkmogelijkheden.

Andere gewonden en personen die geen verwondingen hadden opgelopen namen de kans waar om te vluchten. Ze probeerden zo snel als mogelijk een veilige plek te zoeken.

Verhalen daarover staan in het boek van Jan Veerman: “Wijhe voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog”, deel 3.

Van enkele van hen is de geschiedenis bekend.

Een hunner, naar later bleek Johanna Kapp, was gewond aan haar been en schouder. Zij werd gevonden in het weiland van landbouwer Drost en aan de Zandwetering. Riek Drost begeleidde haar op weg naar een veilige plek. Ze kwamen via de Gelder en de Hamelweg bij landbouwer Hoogeland nabij Langeveldslo, die haar met paard en wagen naar het evacuatiegebouw in Raalte bracht. Van daaruit werd ze opgenomen in het Raalter ziekenhuis.

Daar is zij ca. 14 dagen verpleegd en verzorgd en had daar veelvuldig contact met Willem Albers van het plaatselijk verzet. Aan hem vertelde zij dat haar man was ondergedoken in Wageningen en zij graag wilde dat hij naar Raalte kwam. Haar werd ontraden om contact met haar man te zoeken. Men vond dat te gevaarlijk, maar desondanks kwam hij, Martijn Schatz, toch onverwachts in Raalte aan. Samen doken zij onder, via bemiddeling van het verzet in Raalte, op de boerderij van de fam. Rechterschot aan de Schoonhetenseweg waar zij overigens de beschikking kregen over een eigen slaapkamer. Op die boerderij waren overigens meerdere onderduikers, die vaak 's avonds gezamenlijk in de keuken elkaars gezelschap zochten. Bij onraad zochten zij allen een plek in een schuilhut verborgen in een nabij gelegen bos, ondergronds en verstevigd met balken, takken, mos, gras- en heideplaggen.

Erve “het Laar” van de fam. Rechterschot (Coll. Rechterschot)

De fam. Rechterschot had natuurlijk wel een vermoeden dat er Joodse onderduikers bij zouden kunnen zitten, maar wisten niet alles van hun tijdelijke inwoners.

De kinderen Rechterschot hebben goede herinneringen aan die tijd. Ze hadden een goed contact met o.a. Johanna Kapp, die vaak met de kinderen bezig was.

Maar Johanna Kapp werd ziek, zij kreeg difterie, een erg besmettelijke ziekte.

Dr. Van der Werf uit Raalte is nog bij haar geweest, maar kon ook niets meer voor haar doen. Zij overleed op 29 maart 1945.

Martijn Schatz vroeg aan vader Rechterschot of hij samen met hem wilden bidden, bij en voor zijn vrouw. Toen wist hij zeker dat het Joden waren; hij vertelde: Martijn zette zijn petje op en ik deed mijn pet af.

Na de oorlog heeft Martijn Schatz een boom laten planten in het Westerweelwoud op de helling van de Israëliische berg Efraïm in Galilei, uit dankbaarheid voor de hulp van de familie Rechterschot ontvangen.

Maar toen had men een probleem, hoe kon je zonder problemen op een nette manier van een overleden Joodse onderduikster afkomen.

In het geheim werd zij op een platte wagen afgevoerd naar de algemene begraafplaats in Raalte en begraven in graf nr. 1132 (zie artikel in de Stentor van 17 april 2007). Het Raalter

Na haar 2^e huwelijk hervatte zij de gymnastieklessen in oktober 1941 (Israëliisch Dagblad).

Maar als zij dan werk zoekt in Nederland met haar diploma lichamelijke opvoeding, ondervindt zij als Duitse ook hier grote problemen met het vinden van een baan. Het wordt haar onmogelijk gemaakt.

Een inmiddels goede Joodse Nederlandse vriend, Martijn Spitz, is bereid met haar een schijnhuwelijk aan te gaan, om haar zodoende de Nederlandse nationaliteit te verschaffen en mogelijk zo werk te kunnen vinden als lerares lichamelijke opvoeding.

Martijn Spitz is geboren op 22 maart 1912 te Amsterdam en overleden op 7 september 2004 te Jeruzalem. Hij was een zoon van Joachim Spitz en Rebecca Marchand.

Martijn Spitz is na het ontbinden van zijn schijnhuwelijk opnieuw in het huwelijk getreden met Bernardina Elisabeth Glaser, geboren te Nijmegen op 16 maart 1919 en overleden op 27 februari 2000 te Jeruzalem. Samen kregen zij 3 kinderen, Dan Jochanan, Michal Hanna en Ada Rivka.

Na de ontbinding van haar schijnhuwelijk met Martijn Spitz huwt zij dus met Martijn Schatz, maar duikt samen met hem en haar schoonmoeder nadien onder tijdens de Duitse bezetting, voor zover bekend in de omgeving van Ede Wageningen.

Johanna Schatz-Kapp is dus op gegeven moment opgepakt, haar man en schoonmoeder niet. Waarom zij wel en de andere familieleden niet, geven de archieven niet prijs, werd op transport gezet naar Westerbork, waar zij dus zoals hierboven omschreven nimmer is aangekomen.

Bekend is wel dat nadien een zwangere vrouw gearresteerd is. Of er andere leden van de groep na de beschieting zijn opgepakt en alsnog naar Westerbork zijn afgevoerd, is niet bekend.

Maar mocht het wel zo zijn, dan hebben zij mogelijk toch geluk gehad, want het laatste transport uit Westerbork richting de vernietigingskampen was al op 13 september 1944.

De andere ontsnaptten:

Dat waren mevr. Jetje Gerritse – Aldewereld, haar dochter Regina Sonéponse – Gerritse en schoonzoon Sylvain Sonéponse.

Uit deel 3 “Wijhe voor en tijdens de oorlog” van Jan Veerman, hieronder een uittreksel uit het verhaal van mevr. Regina Sonéponse-Gerritse.

Wij zaten met 5 familieleden in de oorlog al ondergedoken in Amsterdam, maar werden na verraad opgepakt op 6 januari 1945. Twee leden weten te ontkomen en wij drieën werden gevangen gezet op verschillende plaatsen in Amsterdam.

In de nacht van 5 op 6 februari gingen wij met het laatste transport naar Westerbork, begeleid door leden van de Grüne Polizei in een dichte vrachtauto, zodat wij niet konden zien

waar wij reden, urenlang. In de ochtend hoorden wij vliegtuigen en werden beschoten, gevolgd door gekerm van gewonden en geschreeuw van de begeleiders. Iedereen probeerde zo snel als mogelijk uit de stilstaande vrachtauto te komen en een veilig heenkomen te zoeken, zo ook wij drieën. Mevr. Regina Sonépouse-Gerritse was gewond, had een schotwond opgelopen en granaatscherven in haar rug en het lopen ging dan ook erg moeilijk. Bij het uitstappen zagen ze dat bij een Duitser, een deel van zijn hoofd was weggeschoten, en mijn moeder legde er een doek over, hij was weliswaar een vijand, maar toch ook een mens. Moeder en mijn man waren niet gewond, maar wel zwak. Bij het dichtsbijzijnde huis werd op herhaald bonzen niet opengedaan. Wij zijn toen verder gekropen door sloten, over prikkeldraad en kwamen bij een boerderij aan. Mevr. Coronel die bij ons was kon niet verder en mocht bij de boer achterblijven. Hij zorgde ervoor dat zij in Zwolle in het ziekenhuis terecht kwam. Wij moesten verder, want de Duitsers gingen zeker op zoek naar gevluchte Joden. Wij kwamen op een volgende boerderij terecht, waar wij volop te eten kregen van de twee bewoonsters, in een kamer met veel antiek. Na een verdere vermoeiende tocht, bereikten wij de kerk van Broekland. Via de koster kwamen wij bij de fam. Jansen terecht. Mevr. Jansen belde meteen dr. Goedhart uit Raalte, want ik was volkomen uitgeput en had het bloed in mijn schoenen staan. Ik kreeg een behandeling in het ziekenhuis van Raalte en keerde daarna weer terug naar de fam. Jansen in Broekland. Na enkele weken gingen wij naar een gebouw in Raalte waar veel evacués opgevangen werden. Omdat de omstandigheden niet hygiënisch waren met ook veel ongedierte, zijn wij toch op zoek gegaan naar een privé-adres waar wij mogelijk het einde van de oorlog af mochten wachten. Wij vonden bij de fam. Johan van Noorel in de Grotestraat een veilig en gastvrij, kortom een geweldig onderkomen.

**R.K.
ziekenhuis
Angeli
Gustodes,
Raalte
(Coll.
Ankie
Overmars).**

Tussen de families Jansen, van Noorel en Sonépouse, zijn jarenlange vriendschapsbanden onderhouden, met bezoeken over en weer.

De bevrijding met de daarmee gepaard gaande festiviteiten hebben zij meegemaakt. Daarvan zijn enkele foto's bewaard gebleven. Met daarop 3 overlevenden van de beschieting, Hr. Silvain Sonépouse, mevr. Regina Sonépouse-Gerritse, mevr. Jetje Gerritse-Aldewereld

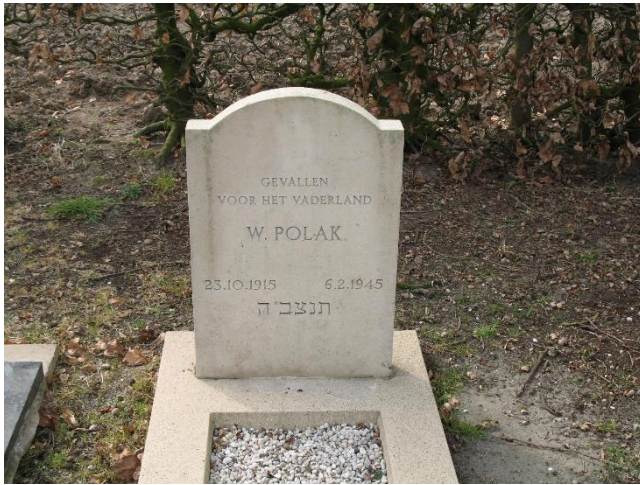

*1e rij v.l.n.r. hr. Silvain Sonépouse, hr. Johan van Noorel (Grotestraat), mevr. Regina Sonépouse-Gerritse, mevr. Johanna van Noorel-Wegstapel (Schapenpad), Ineke van Noorel (Schapenpad), Kiki Berends evacu  uit Rotterdam (Schapenpad), Gerry van Noorel (Schapenpad), mevr. Jetje Gerritse-Aldewereld, mevr. Jansen (Broekland), Hr. Jansen en hun dochter (Broekland).
(collectie Ineke van Noorel)*

Helaas heeft mevr. Jetje Gerritse-Aldewereld de gevolgen van de oorlog niet kunnen verwerken. Zij verkoos in mei 1956 op haar eigen wijze uit het leven te stappen. Bij een reconstructie na de oorlog bleek dat er minstens tussen 30-40 personen in de vrachtauto moeten hebben gezeten. Er zijn er dus meer ontkomen, maar van hun avonturen is weinig of niets bekend geworden. Enkele namen zijn na intensief speurwerk in 2019 bekend geworden.

1 Willy Polak dodelijk getroffen, (23-10-1915 Amsterdam-6-2-1945 Wijhe) begraven Algemene begraafplaats Wijhe.

Willy Polak
(foto
fam.Polak)

2 Mozes Duis dodelijk getroffen, begraven 10-2-1945 Kranenburg Zwolle, graf is inmiddels geruimd. (3-1-1895 Amsterdam-6-2-1945 Wijhe)

3 Benedictus Furth dodelijk getroffen begraven 10-2-1945 Kranenburg Zwolle, herbegraven Ereveld Loenen (11-4-1889 Amsterdam-6-2-1945 Wijhe)

4 Samuel Kool dodelijk getroffen begraven 10-2-1945 Kranenburg Zwolle, herbegraven Joodse begraafplaats Muiden (1-7-1885-6-2-1945 Wijhe)

Trouwfoto Samuel Kool met Berta Kool-Groen 24 julie 1912 te Amsterdam (foto fam.Kool)

5 Rebecca Berta Kool-Groen is gevlucht en ondergedoken (8-6-1884 Amsterdam-21-4-1976 Amsterdam)

*Het gezin van
Samuel Kool en
Bertha Kool-Groen,
met hun beider
zoons Rudolf en
Sieg.
(foto fam. Kool)*

6 Julie Kool-Schatz is gevlucht en ondergedoken mogelijk Apeldoorn. (10-11-1916 Amsterdam-25-5-2010 Groningen) Haar man Rudolf Kool (2-3-1915 Amsterdam-2-3-2002 Beer Yaakof Isr) zat ondergedoken in Overijssel en zwom op het eind van de oorlog de Regge over naar de Canadezen.

*Julie Schatz oktober 1941
kort voor haar huwelijk.
(foto fam.Kool)*

*Huwelijk Rudolf Kool en Julie
Kool-Schatz op 4 december 1941
te Amsterdam (foto fam.Kool)*

7 Simon de Vries dodelijk getroffen begraven Kranenburg Zwolle, graf is inmiddels geruimd. (8-9-1893 Amsterdam-6-2-1945 Zwolle)

8 Isidor Polk dodelijk getroffen begraven Kranenburg Zwolle, graf is inmiddels geruimd. (15-4-1908 Amsterdam-6-2-1945 Zwolle)

9 Rachel Leisen zwaar gewond overleden 7-3-1945 Zwolle begraven 15-3-1945 Kranenburg Zwolle, graf is inmiddels geruimd. (16-12-1918 Amstrdam-7-3-1945 Zwolle)

10 Johanna Schatz-Kapp (schoonzus nr.6) licht gewond gevluht ondergedoken fam. Rechterschot Schoonheeten. Kort voor het einde van de oorlog in onderduik overleden en stiekem begraven door de ondergrondse op de algemene begraafplaats Raalte onder valse naam. (12-12-1912 Worms D-29-3-1945 Raalte) Haar man Martijn Pinchas Schatz werd met een groep naar verluid vastgehouden in Apeldoorn en kon niet op transport gesteld worden. In 2017 is in Raalte een klein gedenksteentje geplaatst met haar eigen naam, en in 2018 is een foto bekend geworden van het echtpaar Schatz-Kapp.

Martijn Pinchas Schatz en Johanna Kapp (foto fam. Kool)

11 Ronnie (Aron) Groenteman jong kind lichtgewond ondergedoken fam. Van Alderen Zwolle (27-5-1943 Amsterdam-)

De Fam. v. Aalderen bood hulp bij het passeren bij het noodziekenhuis van Zwolle, en hielden daar bij toeval Ronnie Groenteman aan over, die zij de naam van Ernst gaven gezien de moeilijke tijden. In juni 1945 werd Ronnie weer met zijn ouders herenigd, die de oorlog hadden overleefd in onderduik.

Ronnie Groenteman 1945 (foto H.C.O. Zwolle)

Advertentie Limburgs Dagblad

12 Rika Coronel-(Saltman of Salomons) gewond en ontslagen ziekenhuis Zwolle 31 maart 1945

13 Vrouw met onbekende naam gewond en ontslagen uit ziekenhuis Zwolle 7 maart 1945

14 Jetje Gerritse-Aldewereld ondergedoken bij fam. Van Noorel-Hutterd in de Grotestraat Raalte.(29-6-1894 Amsterdam-8-5-1956 Amsterdam)

15 Regina Sonepouse-Gerritse ondergedoken bij fam. Van Noorel-Hutterd in de Grotestraat Raalte (6-9-1916 Amsterdam- 23-6-2000 Amsterdam)

16 Silvain Sonepouse ondergedoken bij fam. Van Noorel-Hutterd in de Grotestraat Raalte (6-8-1913 Amsterdam-5-2-1987 Amsterdam)

Colofon:

Wijhe voor en tijdens WOII - G.J.Veerman

Mevr. Chaja Meir-Kool Israël

Hr. Itamar Kool Groningen

Mevr. Ineke van Noorel Amerika

Hr. Frank Polak Amsterdam

H.C.O. Zwolle

Anton G.M. Heijmerikx

anton@heijmerikx.nl

www: heijmerikx.nl